VILNIAUS PEDAGOGINĖ PSICHOLOGINĖ TARNYBA

Gerbiami auklėtojai, pagalbos vaikui specialistai sąmoningumo didinimo BE PATYČIŲ mėnesio proga siūlome Jums pravesti šį užsiėmimą su ikimokyklinės grupės ugdytiniais!

UŽSIĖMIMO EIGA

Įžanga.
Šiandien skaitysime H. Ch. Anderseno pasaką „Bjaurusis ančiukas“ ir aptarsime. Kalbėsime apie patyčias.

Pasakos skaitymas.

Aptarimas.
Su vaikais rekomenduojama aptarti šiuos klausimus:
1. Kas įvyko pasakoje?
2. Kodėl visi juokėsi ir skriaudė ančiuką?
3. Kaip toks elgesys vadinamas?

Paaiškinama:
Patyčios - tai toks elgesys, kai vieni vaikai/suaugę skaudina bei žemina kitus ir tą nemalonų elgesį kartoja, nors ir mato, kad kitam tai nepatinka.

Taigi patyčios vyksta tuomet, kai kažkas nuolat:
- *Pravardžiuoja ar erzina;*
- *Stumdo ar kitaip specialiai nori užgauti;*
- *Gadina arba atiminėja daiktus – knygas, pieštukus ar kitus daiktus;*
- *Apkalbinėja arba ignoruoja/nedraugauja;*
- *Gąsdina ar grasina;*

4. Kas skatino patyčias pasakoje? Kokias būdais kiti tyčiojosi iš ančiuko?

5. Kaip jaučiasi ančiukas, kai kiti iš jo tyčiojasi? Ko norisi kai niekas nepalaiko, nedraugauja?
6. Ar jums yra tekę taip jaustis? Jei taip, papasakokite apie tai daugiau.
7. Kokias pasėkmes patyčios sukėlė ančiuko gyvenimui?
8. Ar būti kitokiu yra blogai? (Gal tai gąsdina aplinkinius?..)
9. Kas pasakoje stabdė patyčias? Kas ančiukui teikė pagalbą? Kaip tai jam padėjo?
10. Kieno prašytum pagalbos, jei būtum ančiuko vietoje?
11. Kaip padėtum vaikui, iš kurio kiti juokiasi/su kuriuo nedraugauja/kurį skriaudžia?
12. Ko ši situacija padėjo ančiukui išmokti?
13. Ką apie draugiškus santykius mus išmoko ančiuko istorija?
14. Kodėl svarbu būti draugišku (pagarbiu kitiems, jautriu, sąmoningu…)?

Kūrybinės užduotys.
Po diskusijos su vaikais rekomenduojama atlikti vieną ar kelias kūrybines užduotis, kad vaikai geriau įsisavintų užsiėmimo temą.

1. Kiekvienam išdalinamas popieriaus lapas bei paprašoma padėti savo ranką ant popieriaus ir ją apibrėžti. Tuomet ant kiekvieno pirštuko parašyti žmogaus vardą (ar pirmąją vardo raidę) ir/ar nupiešti tą žmogų, su kuriuo galėtų pasikalbėti apie patyčias.
2. Kiekvienam vaikui pasiūloma lapą padalinti per pusė ir vienoje pusėje nupiešti ančiuką, kai jis buvo liūdnas bei kitoje pusėje – kai jis tapo laimingas.
3. Vaikus suskirstyti į grupeles, kiekvienos prašant sugalvoti ir nupiešti kas galėjo padėti sustabdyti patyčias ir ančiukui pasijusti geriau arba susidraugauti su kitais greičiau.
4. Vaikus suskirstyti į grupeles, kiekvienos paprašant nupiešti skirtingą pasakos dalį.
5. Naudojant vilnonius siūlus suregzti draugystės tinklą (paimti siūlų kamuoliuką ir mesti jį kitam, sakant „Aš už draugystę!“, pagavęs meta kitam, kol siūlų kamuoliukas apkeliauja visų vaikų rankas).

Pastaba: Atliktais darbeliais siūlome papuošti grupės ir/ar darželio aplinką.

Praktinė užduotis.
Vaikams pasiūloma pažaisti žaidimą TAIP ir NE. Kai jie į klausimą norės atsakyti TAIP – tegul kelia rankas į viršų, kai į klausimą atsakys NE – sukryžiuoja rankas ant pečių (kaip apkabindami save). Jei dvejoja, gal vieną ranką iškelti, o kitą uždėti ant peties. Parodykite vaikams pavyzdį, parepetuokite. Tada vaikams paskaitykite šiuos klausimus.

- Ar įmanoma įskaudinti kitą netyčia (nenorint).
- Ar lengva būti geru draugu?
- Ar kada nors pradėjai kitam vaikui?
- Ar turi draugų darželyje?
- Ar dabar esi liūdnas?
- Ar dabar esi linksmas?
- Ar darželyje yra žmonių, su kuriais gali pasikalbėti?
- Ar sunku atsiprašyti?

- Ar norėtum atsidurti bjauriojo ančiuko vietoje?
- Ar padėtum vaikui, iš kurio kiti tyčiotųsi kaip iš bjauriojo ančiuko?

Po užduoties aptarkite vaikams kilusias mintis ir jausmus.

Įvertinimas.
Padėkojimas vaikams už dalyvavimą veikloje.

Užbaigimas.
Užbaigiant temą, vaikams pasiūloma pašokti ančiukų šokį.

Rekomendacija:
Kviečiame įtraukti į šių veiklų įgyvendinimą ir vaikų tėvus.

DISKUTUOJANT SU VAIKAIS, GALI BŪTI NAUDINGA INFORMACIJA, KURIĄ PATEIKIAME ŽEMIAU. PERSISKAITYKITE JĄ PRIEŠ UŽSIĖMIMĄ

Kas yra patyčios?
Patyčios – įvairus elgesys, kai vaikai žemina, skaudina vieni kitus. Patyčios – tai:
Pravardžiavimas,
Erzinimas,
Stumdymas,
Mušimas,
Atiminėjimas kuprinės, sąsiuvinio ar kitų Tavo daiktų,
Apkalbinėjimas,
Ignoravimas,
Gąsdinimas,
Piktų, erzinančių trumpųjų žinučių ar elektroninių laiškų siuntinėjimas.

Kaip atskirti patyčias nuo kitų reiškinių?

1. Kartais patyčios gali atrodyti panašios į draugų pajuokavimus. Juk tikriausiai ne vienam yra tekę juokais pasakyti draugui: „Na, tu ir kvailelis!“ ar kaip kitaip pašiepti draugą ar jo elgesį. Vis dėlto labai svarbu, kad žinotumėm – **patyčios nėra humoras!** Kas patyčias skiria nuo pajuokavimo? **Kai juokaujama – linksma būna abiem žmonėms, tuo tarpu patyčių situacijoje linksma tik vienam vaikui – kitas tuo metu jaučiasi labai įskaudintas**.
2. Taip pat kartais yra manoma, kad patyčios yra tas pats, kaip ir konfliktas. **Vis dėlto patyčios ir konfliktas yra visiškai skirtingi dalykai**:

Konfliktas yra normali bendravimo dalis, o patyčios – labai nemalonus ir skaudus išgyvenimas.
Susipykstama tokiose situacijose, kai du vaikai turi skirtingus norus ar tikslus ir jiems nepavyksta dėl jų susitarti. O patyčių situacijoje net nemėginama dėl nieko tartis – **patyčių tikslas yra kito pažeminimas ir savęs „iškėlimas“.**
Konfliktai yra atsitiktiniai, o patyčios yra pasikartojantis elgesys, tyčiojamasi dažniausiai tyčia.
Konfliktinė situacija paprastai yra nemaloni abiem besipykstančioms pusėms, todėl kai konfliktas išsprendžiamas – abu vaikai pasijunta geriau. **Patyčios – nemalonios vienam vaikui, tam, kuris jas patiria**.

Kaip galima suprasti, koks elgesys yra jau patyčios, o koks ne?
Atmink, patyčiomis gali pavadinti tokį elgesį, kai:

- vaikas ar suaugęs **tyčia** žemina ar užkabina kitą vaiką;
- elgesys **liūdina** tą vaiką, iš kurio yra tyčiojamasi;
- toks vaikų elgesys **kartojasi**.

Kaip jaučiasi žmonės, kai jie patiria patyčias?
Labai skaudu, kai Tu patiri patyčias. Tuomet jautiesi išgąsdintas ir nelaimingas. Tai gali būti taip skaudu ir nemalonu, kad trukdo susikaupti bei mokytis. Tai priverčia jaustis taip, lyg būtum kažkuo blogas, lyg Tau būtų kažkas negerai. Priekabiautojai stengiasi, kad Tu pats pasijustum kaltas dėl to, kas vyksta.
Vaikas ar suaugęs, patiriantis patyčias, atsiduria gana sudėtingoje situacijoje – skaudu ne tik tai, kad yra vienas ar keletas vaikų (suaugusiųjų), kurie tyčiojasi. Skaudu ir dėl to, kad vaikai ar suaugę esantys šalia, nedrįsta ar nenori, o gal nemoka, padėti tam, kuris patiria patyčias.
Patyčios visuomet skaudina. Todėl labai svarbu kalbėti apie tai, kas vyksta, ir nekentėti tylomis.

Kas tyčiojasi iš kitų vaikų ir kodėl?
Vaikai ar suaugę, kurie tyčiojasi iš kitų, gali būti patys įvairiausi – kaip ir tie vaikai ar suaugę, kurie tampa patyčių aukomis. Jie gali būti neturtingi, bet gali būti ir pasiturintys, gali būti vyresni už tave, bet gali būti ir jaunesni, jie gali būti stiprūs fiziškai, tačiau ne visuomet tyčiojasi tik labai stiprūs vaikai ar suaugę... Vadinasi, iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad skriaudėju gali būti bet kuris vaikas ar suaugęs.
Vaikai, paaugliai ar suaugę gali tyčiotis iš kitų dėl įvairiausių priežasčių:
Vieni - turi savų problemų. Jie gali jaustis liūdni ar pikti, o tyčiodamiesi mėgina pasijusti geriau.
Kiti - bijodami, kad kažkas gali iš jų pasityčioti, stengiasi pirmi tai padaryti, nes nori jaustis stipresni.
Kartais vaikai tyčiojasi, nes iš jų irgi kas nors tyčiojasi arba anksčiau tyčiojosi, pavyzdžiui, jų šeimoje ar kur kitur, todėl jie nori taip „atsilyginti“.
Kartais vieni vaikai tyčiojasi iš kitų, nes mano, kad patyčios padarys jį „kietu biču“.

Kas gali tapti patyčių taikiniu ir kodėl?

VILNIAUS PEDAGOGINĖ PSICHOLOGINĖ TARNYBA

Patyčių taikiniu gali tapti bet kuris vaikas – tu, tavo geriausias draugas, vaikas, kuris, atrodo, niekuo neišsiskiria iš kitų, ar vaikas, kuris kažkuo išsiskiria iš kitų. Nepaisant to, kad patyčių taikiniu gali tapti bet kas, paprastai besityčiojantys vaikai pasirenka vieną, į kurį ir nukreipia savo pyktį ir agresiją. **Į ką pirmiausia atkreipia dėmesį vaikai, skriaudžiantys kitus?** Tai:
Išskirtinumas: neretai tyčiotis pradedama pabrėžiant kokį nors vaiko skirtingumą, pavyzdžiui, kūno sudėjimą, plaukų spalvą, drabužius ar ką nors kitą.
Bejėgiškumas: **patyčių tikslas yra įskaudinti, pažeminti kitą vaiką ar suaugusįjį**. Taigi patyčių taikiniu renkamasi tą vaiką ar suaugusįjį, kuris gali bijoti skriaudėjų arba gali parodyti, kad patyčios jį liūdina ar skaudina.
Vienišumas: kur kas kebliau žeminti vaiką ar suaugusįjį, kuris nėra vienišas, turi draugų, kurie jį palaiko, su juo leidžia laiką. Todėl neretai patyčių taikiniu tampa vieniši vaikai ar suaugę. Besityčiojantiems vaikams ar suaugusiems atrodo, kad vienišo vaiko ar suaugusiojo niekas negali apginti – todėl jį paprasta išgąsdinti bei nuliūdinti.

<u>Kaip elgtis, kai patiri patyčias?</u>
NETYLĖK, O PAPASAKOK. Pats svarbiausias dalykas, kurį gali padaryti, kai iš Tavęs tyčiojamasi, – tai papasakoti apie tai kam nors. Pasakyk draugui Arba gali pakalbėti apie tai su suaugusiais: tėvais, pedagogais ar kuo kitu, kuo Tu pasitiki ir kas Tau galėtų padėti. Nebijok pasakyti apie priekabiautojus, nes jie elgiasi neteisingai ir neturi teisės skriausti nei Tavęs, nei kitų vaikų, suaugusiųjų.
Pasakojimas apie patyčias nėra tas pats, kas skundimas, nes tik papasakojus kam nors apie patyčias galima padėti jas įveikti. Žinok, kad **skundimas ir pagalbos prašymas skiriasi tuo, kad**
1) **pagalbos prašome tose situacijose, kai vienas vaikas ar suaugęs kitam daro nemalonius ar žalingus dalykus**, pavyzdžiui, muša, atiminėja daiktus ar kitaip skriaudžia, ir **pats vaikas negali apsiginti**;
2) **skundimu vadinamas toks elgesys, kai suaugusiajam papasakojama apie elgesį, kuris niekam nežalingas.** Pavyzdžiui, vaikas pamokos metu žiūrėjo pro langą ir neatidžiai klausėsi pamokos, o kitas klasės vaikas apie tai pasako mokytojui, norėdamas, kad mokytojas pabartų vaiką, žiūrintį pro langą. Tai gali būti pavadinta skundimu.
Tad jei iš tavęs tyčiojasi, labai svarbu papasakoti apie tai kam nors iš suaugusiųjų. Tai nėra skundimas – tai pagalbos prašymas. Tu turi teisę būti saugus ir gauti pagalbą tose situacijose, kurias sunku įveikti vienam.
VENK tų vietų, kur, Tavo manymu, dažnai lankosi priekabiautojai, priekabiavimo metu tvirtai pasakyk „ne“, nusisuk ir nueik savo keliu. Toks elgesys Tau gali padėti išvengti nemalonaus susidūrimo su priekabiautojais. **Nebijok, kad žmonės gali pamanyti, jog tu esi bailys ir bėgi. Tai netiesa. Tiesiog taip skriaudėjui daug sunkiau tave erzinti.**
NEPULK PRIEŠINTIS priekabiautojams, ypač jei jauti, kad jėgos nelygios. Dažniausiai priekabiautojai yra stipresni už Tave arba yra keliese, todėl jaučiasi saugiai tyčiodamiesi iš Tavęs. Jei pasipriešinsi, gali būti, kad situacija dar tik pablogės: Tave gali sumušti arba gali būti apkaltintas tuo, kad pirmas pradėjai konfliktą arba muštynes.
NEBŪK VIENAS. Dažniausiai priekabiautojai puola vaikus, kurie yra vieni. Labai svarbu, kad Tu jaustumeisi saugus. Stenkis kuo mažiau laiko būti vienas.

VILNIAUS PEDAGOGINĖ PSICHOLOGINĖ TARNYBA

Kaip elgtis, jei esi patyčių stebėtojas:

MĖGINK JAS SUSTABDYTI. Pvz., pasakydamas, kad taip elgtis negalima ir paprašydamas liautis.

MĖGINK VEIKSMAIS ATSKIRTI SKRIAUDĖJUS NUO PATYČIAS PATIRIANČIO VAIKO.

JEIGU MATAI, KAD PATS NESUSTABDYSI PATYČIŲ, PAKVIEST PEDAGOGĄ AR KITĄ SUAUGUSĮJĮ, KURIS GALĖTŲ PADĖTI.

Tokiu elgesiu tu stabdai patyčias ir parodai, kad nepritari tokiam elgesiui. Tai yra draugiškas ir labai drąsus elgesys.

Kaip galima padėti draugui, patiriančiam patyčias?

BŪK DRAUGIŠKAS su vaiku, kuris patiria patyčias. Parodyk jam, kad Tu matai, kas su juo vyksta, ir kad tai Tau rūpi. Jei gali, pasistenk dažniau būti su juo – priekabiautojams bus sunkiau tyčiotis, kai jis bus ne vienas.

PARAGINK vaiką, kuris patiria patyčias, pasipasakoti kam nors: kokiam nors suaugusiam ar kitam žmogui, kuriuo jis pasitikėtų.

PAPASAKOK kam nors apie tai, ką matei. Kartais vaikai, patiriantys patyčias, patys nedrįsta niekam pasakoti, bijo, kad jais nepatikės. Atmink, kad priekabiautojai taip pat dažnai bijo, kad kas nors sužinos apie tai, kaip jie elgiasi. Todėl labai svarbu, kad kas nors žinotų apie tai, kas vyksta, ir Tu gali tai papasakoti!

NESITYČIOK, nors taip elgiasi Tavo draugai. Lengva prisijungti prie kitų vaikų ir priekabiauti prie ko nors, kas yra už kitus silpnesnis. Nesityčiodamas Tu parodysi priekabiautojams, kad galima elgtis ir kitaip.

Literatūra:

Povilaitis, R., Valiukevičiūtė, J. (2006). Patyčių prevencija mokyklose. Vilnius: MULTIPLEX.

Povilaitis, R., Jasiulionė, J., S. (2008). Moku bendrauti be patyčių: Rekomendacijos vaikams ir paaugliams. Vilnius: ŠCA.

Pastaba: Kalbantis su vaikais apie patyčias nėra būtina aptarti visko, kas parašyta ir tai daryti būtent taip, kaip parašyta. Kaip tai daryti ir ką būtent aptarti, pedagogas renkasi savarankiškai, atsižvelgiant į vaikų gebėjimus, situaciją ir kitus ypatumus. Tačiau svarbu siekti kurti nuostatą, kad patyčios yra netinkamas ir nedraugiškas elgesys, kuris turi būti pastebimas ir stabdomas, apie kurį turi būti kalbama.